

23 מכירת הבכורה

פרשת חיי שרה, פרק כה, פסוקים כו-לד

רקע עיוני

ביחידה זו מסופר על שני אחים שונים מאוד זה מזה ועל הקורות אותם. אין זו הפעם הראשונה שאנו שומעים על הבדל תהומי בין שני אחים: בפעם הראשונה – השוני בין קין והבל; בפעם השנייה – השוני בין יצחק וישמעאל, שהיו אחים למחצה; ועתה – יעקב ועשו, שנולדו באמן אחד ומאם אחת והיו שונים כל כך זה מזה. בגלל ההבדלים ביניהם נחר כל אחד מהם בעיסוק אחר ובדרך אחרת.

האחד היה יודע ציד, והאחר – איש תם יושב אוהלים. כל אחד מהם ניסה להשיג את מטרותו בדרכו שלו: עשו החזיק יותר בחר בדרך מעשית, גלויה וישירה, ואילו יעקב בחר להשתמש בשכלו. הוא נצל הזדמנות מתאימה וקנה מאחיו את הבכורה. הוא הבין את חולשתו של עשו וניצל את העובדה שעשו לא העריך את הבכורה ואפילו זלזל בה. כך עברו זכויותיו של עשו הבכור אל יעקב הצעיר יותר.

יעקב אהב את עשו כי ציד בפיו – היה נוהג להביא לו מטעמים, ורבקה אהבה את יעקב מפני שכך היה רצונו של ה', וזכור רק היא זיוה זאת.

יחידה זו מעלה בעיה פסיכולוגית של העדפת בן אחד על האחר (יעקב אהב את עשו ורבקה אהבה יותר את יעקב). העדפה זו גרמה לקנאה בין האחים.

חשוב שהגננת תגלה רגישות לתגובות הילדים ותגיב בהתאם, שהרי ייתכן מצב דומה לאה גם במשפחתם.

בהגשת הסיפור חשוב להדגיש את החשיבות של הבכורה בעיני יעקב ואת הזלזול בה מצד עשו, וכן את קנייתה ומכירתה מדעת. על ידי כך נכון את הרקע למעשיה של רבקה, שדחפה את יעקב לקבל מיתקן את הברכה שנועדה לבן הבכור. תחא זו הצדקה שנייה למעשיה. הראשונה, כאמור, היתה דבר ה' אליה כשהתרוצצו הבנים בקרבת.

על שר

יום אחד, יעקב הכין תבשיל. הוא הכין נזיד עדישים, תבשיל טעים מאוד מעדישים.

רצוי להביא ללילה עדשים אדומות, להראות לילדים ולבני נעז. הרחיף העל של התבשיל יתפשט בנז ויעזור לילדים להכין את התאווה של עשן לנזיד שיעקב הכין.

יש להראות לילדים את העדישים עוד לפני התבשיל, כיוון שהעדישים משנות את צבען לחום כמהלך הבישול. באותו יום, עשן חזר מן השדה עייף מאוד. הוא התקרר לאוחל וריח טוב עלה באפו.

עשן חשב: מ... איזה ריח, איזה תבשיל נחדר מכין אחי יעקב... הוא נכנס לאוחל ואמר ליעקב:

מסוק ל

"הלעיטני נא מן האדם האדם הזה פי עוף אבירי"

חשוב לחזור על הציטוט לפחות פעם נוספת. אפשר ללוח את האמירה בתנועות ידיים המצביעות על התבשיל ועל הפה, לפתוח את הפה, להטות את הראש אחורנית ולהביא את הדי אל הפה פעמים אחדות. יש לשער שתנועות אלה יעזרו לילדים להבין את משמעות הביטוי "הלעיטני נא".

רצוי להמחז את הסיטואציה: אחד הילדים ישמש בתפקיד יעקב ויבחר בסיר גדול. ילדים אחרים ישמשו בתפקיד עשן לסירוגן ויאמרו כל אחד בתורו ובטון המנוח ל: הלעיטני נא...

באמצעות המחשה כא אפשר להשיג שני דברים:

א. חזרה על הפסוק כדי שיהא שגור בפי הילדים.
ב. הצורות השונות של הבקשה ונגוני הקול השונים ירכבו את הסיטואציה אל הילדים.

נציין, שעם כל החשיבות של הבכורה, לא בכורו של אברהם (שמעאל) ירש את ברכת ה' והמשיך את דרכו, לא בכורו של יצחק (עשן), לא בכורו של יעקב (ראובן) ואף לא בכורו של יוסף (מנשה). ה' הוא הבוחר את הראוי לחיות ירוש - "כי בעצקן ישרא לך זרע", "ורב יעבד צעיר".

דוד לספר

יעקב ועשן גדלו, וכל אחד מהם עסק במשהו אחר. עשן היה

מסוק כו

איש ידע ציד, איש שדה

הוא יצא לשדה לחפש בעלי חיים, עד אותם והביא אותם לביתו כדי לבשל אותם ולהכין מהם מאכלים.

יעקב היה שונה מאוד מאחי עשן. הוא אהב לשבת באוחל וללמוד. הוא יצא ליערות את הצאן ושם לאוחל ללמוד. כמו אברהם, הסבא שלו. יעקב רצה ללמוד תורה.

יצחק אהב את שני הבנים שלו, אבל הוא אהב יותר את עשן. עשן היה מביא לאביו מן הציד ומכין לו מאכלים טעמים, הוא הכין לו מטעמים. ורבקה - גם היא אהבה את שני הבנים שלה, אך היא אהבה יותר את יעקב.

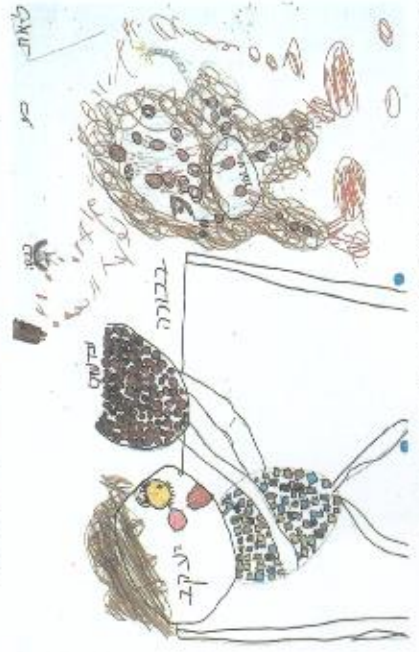
בהתחשב בגיל הילדים וברגישותם הרבה לנושא קנאת אחים, העדפנו לרכז מעט את העובדות ולספר שיעקב ורבקה אהבו את שני בניהם, אבל יצחק אהב יותר את עשן ורבקה אהבה יותר את יעקב.

יום יום יצא עשן לצוד ציד בשדה, ויעקב נשאר באוחל. הוא למד תורה, וגם בישל לעצמו.

נכון, יעקב רצה להיות בטוח שעשו לא יתחרט. הוא גם אמר לו שה' שומע את מה שהוא מבטיח. משמעות השבעה היתה קריאה לקב"ה שיהיה עד. שבעה יש לקיים, ומי שאינו מקיימה – מחלל את שם ה'. עשו נשבע, ועכשיו יעקב יהיה הבכור. יעקב יהיה הגדול והחשוב משניהם. הוא הבכור. עכשיו יצחק צריך לברך את יעקב. יעקב נתן לעשו לחם ותבשיל עדשים. ועשו בז לבכורה, הוא לא החשיב את הבכורה, כמו שכתוב בתורה:

וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתּוּ וַיִּקֶם וַיֵּלֶךְ, וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה.
פסוק לז

הגנת תציג:
 ויאכל וישת – (לומר בקול רם) הוא אכל ושתה;
 ויקם וילך – התחיל ללכת;
 ויבז את הבכורה – אמר בזלזול: אני לא צריך את הבכורה (אפשר להוסיף תנועת יד שמצביעה על זלזול).

"הלעיטני נא מן האדם האדם הזה." צלום תצויר: בוקי בנען

עשו אמר ליעקב: "אני אפתח את פי, ושפוך לי בבקשה מן התבשיל האדום שהכנת". יעקב היה איש חכם. הוא ידע שעשו הבכור ושיצחק יברך אותו בברכה מיוחדת וחשובה שמבכים את הבן הבכור. יעקב חשב לעצמו: עשו רוצה כל כך את נזיד העדשים הזה, הוא רעב כל כך שאין לו סבלנות וביקש שאשפוך מהר את התבשיל לתוך פיו: אני... אבקש ממנו שימכור לי את הבכורה, ואני אתן לו את הנזיד שהוא כל כך רוצה. מדוע רצה יעקב את הבכורה? מדוע הוא רצה להיות הבן הראשון, הבן הבכור?

שאלה זו מכוונת לאפשר לילדים להתבטא כדי לברר את משמעות המושג בכורה ואת זכויות הבן הבכור: מעמד, נחלה גדולה יותר, חלק גדול יותר בירושה (פי שניים), והעיקר – קבלת הברכה שניתנה לאברהם.

יעקב אמר לעשו: "אתה רוצה מן האדום האדום הזה? מכור לי את הבכורה, ואני אתן לך את הנזיד". עשו הרעב לא חשב הרבה, הוא רצה רק לאכול וירח הנזיד גירה אותו מאוד.

והוא אמר ליעקב: "אני מסכים למכור לך את הבכורה ואתה תיתן לי את נזיד העדשים".

אחר כך הוא הוסיף ואמר: "בכלל, למה לי בכורה? כל יום אני יוצא לציד ומסתכן, ואולי אפילו אמות לפני שאבא ימות."

למה לי הבכורה? קח לך את הבכורה!" ואז יעקב אמר לו: "השבעה לי!"

מדוע ביקש יעקב מעשו להישבע לו? שאלה זו מכוונת ליצור מעורבות של הילדים בסיפור ומעוררת אותם לחשוב. יש להניח שהילדים יאמרו בין השאר שיעקב פחד שעשו יתחרט.